

Publicat el 16-2-2003 a "Diari Levante - EMV".

Experiències civicoartístiques a València

Josep Maria Sancho i Carreres *

Podem idealitzar l'estructuració cívica de determinats llocs –p.e. barris- o col·lectius que, en raó de la seua història i l'arrelament dels vincles personals, hagen arribat a generar un singular clima social, una certa idiosincràsia i manera de vida, reconeguts pel conjunt de la ciutat. Però en la societat, maneres i temps que ens ha tocat viure (uniformització, grupalisme superficial, individualisme, desarrelament,...), els llaços socioculturals en un àmbit vivencial i en una estructura urbana concretes, no deixen de ser prou dèbils, o si es prefereix una visió optimista, somorts o *latents* .

En realitat, les experiències que hem viscut els últims anys (la Punta, Botànic, Pouet, Cabanyal, Russafa, Atzacac Guttenberg, Per l'Horta, etc.) venen a ser expressions de resposta a una situació sobrevinguda, sentida com a greu i transcendent (per exemple la posada en marxa d'un pla de renovació urbana), de manera que ha actuat de catalitzador i ha contribuït a perfilar i renovar el reconeixement públic de l'entitat física i sociocultural afectada: aquella que adquireix consciència dels valors comuns en joc i es veu impel·lida a fer-se sentir, no sols a defensar's o reivindicar, sinó a buscar unes vies de comunicació i intercanvi amb els agents decisoris que no sempre fan costat al vertader interès públic. Ha de fer l'esforç d'aconseguir un nivell d'argumentació, llenguatge, solvència tècnica, proposició d'alternatives i difusió social i mediàtica que pugui mesurar-se amb el que utilitzen -amb tots els mitjans i repercussió de l'acció pública al seu servei- els dits agents.

Es tracta d'un esforç res incentivat, per no dir desanimat, des de les instàncies públiques i que en altres països pot veure's com quelcom reputat, socialment a agrair, mostra d'una responsabilitat cívica encomiable. Per això, les experiències civicoartístiques adquireixen un significat molt accentuat en el nostre context. Allò que en altres països és una posició social i cultural *de principis* , que de no produir-se espontàniament denota un dèficit cívic a esmenar des de la incentivació pública, esdevé, a casa nostra, una *necessitat* en sentit estricte, un mitjà d'autoafirmament i defensa, per tant més instrumental -amb els vicis que això pot comportar- que metodològic.

Així doncs, no ha d'estranyar que les experiències d'interrelació civicoartística tinguen en la pràctica una motivació instrumental gens dissimulada. A la vista d'un conflicte urbà, en eixe procés sociocultural de catalització i resposta, la contribució artística pot donar-se des del suport

formal més o menys distant a la implicació més militant. Però entre els dos extrems hi caben experiències caracteritzades per una activitat expositiva o creativa (des de projectes, tallers, performances, concerts, actuacions i instal·lacions interactives, filmacions,...) que prenga referències, i inclús material físic i participació humana, de l'objecte reivindicatiu i de l'àmbit urbà que mou al col·lectiu.

En elles l'artista pot tindre un interès solidari més o menys acusat, o veure-les com un pretext amb què adquirir una experiència artística inspiradora o personalment enriquidora per al seu bagatge professional: un tema més amb el que treballar. El col·lectiu cívic per la seua banda, pot requerir o desitjar eixa participació artística per a obrir tot tipus de fronteres, i entre elles la més evident, la simple publicació del seu problema per les vies de màrqueting i difusió cultural, per tant estenent el seu coneixement, d'una manera ja qualificada i prestigiada, en cercles artístics, culturals, professionals, tècnics,... i per extensió, polítics, amb capacitat d'influència mediàtica i social.

Es tracta d'una faceta instrumental, de publicació i prestigiació d'una causa cívica, que no escapa a ningú, per la qual cosa no caben reptes de manipulació, a esgrimir a *posteriori* pels artistes, ni tampoc expressions de frustració sobre les expectatives, per part dels col·lectius ciutadans. Ambdues parts han de tenir-ho clar des del principi: els primers oferint sense reserves la seua persona -reputació, dedicació i creativitat-; els segons, encara quan puga semblar molt contundent, exigint que a ella s'associe un projecte i uns patrons (mètodes i mitjans) de qualitat i interès contrastats (sempre dins dels marges d'incertesa i risc que tota aposta artística suposa) per quant el resultat de l'experiència no sols afecta a l'artista, també pot marcar negativament, minvant la serietat i rigor, els plantejaments del col·lectiu.

Però l'obvietat d'aquesta vessant instrumental oculta una altra faceta no menys important. L'experiència com a tal pot -ha d'ésser- vehicle i mitjà generador o acreixentador de la vertebració cívica que fa falta perquè un col·lectiu es reconega com a tal, s'organitze amb eficàcia i es qualifique per a donar respostes públiques en clau de raonaments i alternatives consistents. Es tracta de *fer coses junts*, amb resultats visibles que transcendeixen el cercle inicial, assajos de convivència, proves de confiança i responsabilitats compartides, papers que protagonitzen la construcció, passa a passa, d'un camí més procel·lós, dilatat i de resultats incerts com és el que normalment albiren aquest tipus d'iniciatives. Es tracta d'obrir oportunitats a noves participacions, per tant, al transvasament d'idees i a l'aproximació d'altres individualitats que, per solidaritat o curiositat, poden sumar-se ocasionalment -en iniciatives subsegüents, suggerides moltes vegades per elles mateixes- o permanentment, al col·lectiu, alimentant-lo així de capital humà, de propostes i d'activitats i, per tant, ampliant progressivament l'expansió de la consciència sociocultural sobre el problema.

L'experiència civicoartística passa així de tenir un paper instrumental a tenir un paper metodològic: una de les vies d'obertura mental i de capacitat dels col·lectius per a afrontar els debats, aproximar el llenguatge, i formalitzar les propostes de manera que abasten

reconeixement, credibilitat i, per tant, certa perspectiva d'atenció pública als seus plantejaments. Una altra cosa és que no la obtinguen en proporcionada mesura per la manca o desvirtuació de fòrums participatius però, això serà ja responsabilitat d'aquelles autoritats, l'escassa fe i pràctica democràtica de les quals els hi permet d'instal·lar-se en una reduccionista apel·lació a la legitimitat electoral de la seua capacitat decisòria, encobrint en realitat, la debilitat o inseguretat dels seus arguments i la prepotència del seu tarannà.Adaptació del text co-redactat amb Pilar Massó, de l'Associació de veïns de l'Atzacac amb motiu d'una ponència al 'Symposium Urban/Marseille' sobre 'Arts et techniques des projects urbains, vers une démocratie participative'. 15/16 novembre 2001.

* Arquitecte-Urbanista, especialitzat en patrimoni arquitectònic

Fitxer baixat de **<http://www.terracritica.org>**